

«Η σεξουαλική αγωγή στο σχολείο»

του Εμμ. Κ.Τσαγκαράκη

Το θέμα της σεξουαλικής αγωγής στο σχολείο ενώ φαίνεται απλό εκ πρώτης όψεως, γίνεται σύνθετο, αν λάβει κανείς υπόψη του την πολυπλοκότητα από τη μια μεριά της σύγχρονης κοινωνίας και από την άλλη, τα έντονα προσωπικά-πολιτισμικά στοιχεία που αναμοχλεύει σε όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη — δασκάλους, μαθητές, γονείς — η αγωγή αυτή.

Είναι γνωστό πως τα παραδοσιακά πρότυπα προβάλλουν, σταθερά λίγο πολύ, τα δικά τους μοντέλα για το ρόλο του άντρα, της γυναίκας, για τη λειτουργία της οικογένειας. Τα μοντέλα αυτά εμφανίζουν ωστόσο, σημαντικές αποκλίσεις, συγκρινόμενα με εκείνα των σύγχρονων προτύπων, εξαιτίας ακριβώς των διαφορετικών κοινωνικοοικονομικών παραγόντων που τα δημιούργησαν. Η παρέμβαση της πολιτείας με τη νομοθεσία και την ευρύτερη εκπαιδευτική πολιτική, επιχειρεί να αμβλύνει τις διαφορές στις κοινωνικές αυτές αντιλήψεις και να εξομαλύνει, σε κάποιο βαθμό τουλάχιστον, τη μετάβαση από παλιό στο νέο, από το παραδοσιακό στο σύγχρονο.

Η πολυτυπία και αντιφατικότητα που χαρακτηρίζουν τους σύγχρονους ρόλους των δύο φύλων, προκαλούν σύγχυση και άγχος. Το σχολείο και η οικογένεια, υποσυστήματα που στη χώρα μας τα εμπιστεύονται ακόμη οι νέοι, μπορούν να συμβάλουν θετικά στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση. Με τον όρο σεξουαλική αγωγή ή διαπαιδαγώγηση εννοούμε τα εξής:

- α) τη συστηματική πληροφόρηση με το λόγο και την εικόνα για τις φυσιολογικές διαφορές των φύλων, τη γενετική διαδικασία, τους τρόπους αντιούλληψης, τα αφροδίσια νοσήματα, την υγιεινή του ανθρώπινου σώματος. Όσα δηλαδή σχετίζονται με τη φυσιολογία, τις λειτουργίες και την ταυτότητα του φύλου,
- β) την πληροφόρηση σχετικά με τους κοινωνικούς ρόλους και την ισότητα των φύλων. Ό,τι δηλαδή αφορά τα παραδοσιακά και τα σύγχρονα κοινωνικά πρότυπα, ώστε τα παιδιά να αντιληφθούν τις διαφορές μεταξύ των δύο προτύπων και να συνειδητοποιήσουν την εξέλιξη σαν κάτι ενιαίο και φυσικό,
- γ) την ειδική συναισθηματική προσέγγιση που απαιτείται εκ μέρους του δασκάλου ή του γονέα, ώστε η πληροφόρηση που πιο πάνω αναφέρθηκε να μη γίνει πρόξενος τραυματικών εμπειριών ή αντιστάσεων. Το τελευταίο αυτό σημείο, των συναισθηματικών δηλαδή χειρισμών κατά την πληροφόρηση, είναι πολύ σημαντικό, γιατί στη φάση αυτή συνδέεται η θεωρητική γνώση με το συναίσθημα και τις βιωματικές εμπειρίες του παιδιού και προωθείται έτσι ουσιαστικά το έργο της αγωγής.

Έχοντας προσδιορίσει τον όρο σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, μπορούμε στη συνέχεια να διερευνήσουμε συνοπτικά το πληροφοριακό υλικό που παρέχουν τα σχετικά βιβλία του Δημοτικού Σχολείου και του Γυμνασίου.

Στα βιβλία Σπουδής Περιβάλλοντος του Δημοτικού γίνεται μία προκαταρκτική προσπάθεια να διδαχτούν τη δομή του ανθρώπινου σώματος και τις λειτουργίες του, μεταξύ των οποίων και οι φάσεις της κύησης. Υπάρχουν επίσης δύο μικρές φωτογραφίες, αγοριών και κοριτσιών μαζί, στις οποίες μπορούμε να διακρίνουμε τις φυσικές διαφορές των δύο φύλων. Η διαπίστωση που μπορεί να γίνει εδώ είναι ότι η παλαιότερη νοοτροπία της κρυπτικότητας, συγκρατημένα κάπως, αρχίζει να παραμερίζεται.

Πολύ κοντά στα πρότυπα της παραδοσιακής οικογένειας, των παραδοσιακών οικογενειακών ρόλων και των παραδοσιακών επαγγελμάτων βρίσκεται το περιεχόμενο των κειμένων των Αναγνωστικών βιβλίων («Η Γλώσσα μου») του Δημοτικού. Το φυσικό περιβάλλον της ύπαιθρης Ελλάδας είναι το βασικό περίγραμμα μέσα στο οποίο κινούνται τα πρόσωπα: ο πατέρας, η μητέρα, τα παιδιά, ο παππούς, η γιαγιά, ο θείος, η θεία. Οι αναφορές στο θεσμό της πυρηνικής οικογένειας είναι ελάχιστες. Τα επαγγέλματα κατανέμονται παραδοσιακά ανάλογα με το φύλο που τα ασκεί και με μεγαλύτερη έμφαση στα αντρικά επαγγέλματα. Η φιλομάθεια και η πολυγλωσσία αποδίδονται σε εκπρόσωπο του ανδρικού φύλου, τον «Μπαρμπαβιβλίο». Μικρή είναι η παρουσία των γυναικών ως επαγγελματιών. Αξιοσημείωτο είναι ότι πολύ λίγες φορές η γυναίκα εμφανίζεται στο γνωστό παραδοσιακό της ρόλο, ασχολούμενη δηλαδή με την αγωγή και τη διατροφή των παιδιών. Με αρκετή συνέπεια και φροντίδα, στα ίδια πάντα βιβλία, καλλιεργείται η ιδέα της ισότητας των δύο φύλων. Αυτό κυρίως όσον αφορά τα πρόσωπα της νέας γενιάς: ο δάσκαλος και η δασκάλα μοιράζονται σχεδόν εξίσου τους ρόλους στα διάφορα επεισόδια: αγόρια και κορίτσια παίζουν μαζί ακόμα και ποδόσφαιρο, συναγωνίζονται στο τρέξιμο, μοιράζονται εμπειρίες, εκφράζουν ανεξαρτήτως φύλου σκέψεις και συναισθήματα. Στις διάφορες φάσεις της Εθνικής Αντίστασης τα πράγματα κατανέμονται ως εξής: στα χρόνια της κατοχής, οι ρόλοι δίνονται αποκλειστικά στους άντρες και τα αγόρια, στον αγώνα της Κύπρου για ανεξαρτησία, προβάλλονται τα παιδιά (κορίτσια και αγόρια), ενώ στα γεγονότα του Πολυτεχνείου, κεντρική ηρωίδα είναι ένα κορίτσι. Η προσεγγισμένη αυτή ωστόσο προσπάθεια των συγγραφέων, διολισθαίνει ψυχολογικά και ιδεολογικά σε κάποια σημεία προς τα παλαιά στερεότυπα: οι πρωτοβουλίες γενικά, και ειδικότερα οι πρωτοβουλίες στα δύσκολα πράγματα αναλαμβάνονται από τα αγόρια. Τα αγόρια είναι επίσης εκείνα που ασχολούνται με τα μαστορέματα και ενδιαφέρονται για τα διάφορα μηχανήματα.

Η διαπίστωση που μπορεί να κάνει κανείς σχετικά με το ιδεολογικό περιεχόμενο των κειμένων του Δημοτικού, λαμβανομένης υπόψη της μεταβατικής φάσης που περνάει η νεοελληνική κοινωνία, είναι ότι η έμφαση δίνεται στους παραδοσιακούς θεσμούς και

ρόλους, ενώ οπαραδικά αφήνονται να διαφανούν οι νέες προοπτικές, όπως αυτές αρχίζουν να διαμορφώνονται στην κοινωνία των μεγάλων αστικών κέντρων και ιδιαίτερα της Αθήνας.

Χαρακτηριστικό αυτής της ρευστότητας είναι η εμφανιζόμενη εκ μέρους των συγγραφέων εξισορροπητική τάση, σύμφωνα με την οποία, στη μητέρα, λίγο αποδίδεται ο παραδοσιακός ρόλος και ακόμα λιγότερο, ο σύγχρονος. Οι συγγραφείς αντιμετωπίζοντας προφανώς κάποιος δίλημμα, προτιμούν να την κρατήσουν στην αφάνεια, δίνοντας συχνά τη θέση της στη γιαγιά.

Το υλικό που εμπεριέχεται στα βιβλία οικιακής οικονομίας των τριών τάξεων του Γυμνασίου, είναι εκτενές και κατατοπιστικό στα θέματα της εφηβείας. Από το βιβλίο της Γ΄ Γυμνασίου ενδεικτικά παραθέτονται μερικοί από τους τίτλους κεφαλαίων: «Ο έφηβος στην ηλικία των αλλαγών» (μεταξύ άλλων αναφέρονται η μεγέθυνση των μαστών, η εμμηνορρυσία, οι ονειρώξεις), «Τα προβλήματα της εφηβείας» (ψυχολογία, ιδεολογία, συμπεριφορά), «Οι σχέσεις του εφήβου με το άλλο φύλο», «Ο γάμος», «Οι ρόλοι μέσα στην οικογένεια», «Ισοτιμία συζύγων», «Η εργαζόμενη μητέρα», «Το διαζύγιο», «Στοιχεία οικογενειακού δικαίου» κ.τ.λ. Η ιδεολογία που διαπνέει το υλικό αυτό επηρεάζεται από τις σύγχρονες αντιλήψεις. Γίνονται ωστόσο και εδώ αναφορές στην παραδοσιακή δομή της οικογένειας, ενώ σε κάποια σημεία, χωρίς ίσως αυτό να γίνεται αντιληπτό και από τους ίδιους τους συγγραφείς, λανθάνουν στοιχεία από την παραδοσιακή νοοτροπία.

Γενική διαπίστωση είναι ότι στα πρώτα εννέα χρόνια του σχολείου — το πρόγραμμα δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί στο Δημοτι-

κό και δεν έχει επεκταθεί στο Λύκειο — έχει γίνει μια σοβαρή προσπάθεια γι' αυτό, που με το γενικό όρο αποκαλούμε σεξουαλική αγωγή. Η αγωγή αυτή, αν και περιορίζεται στα όρια της πληροφόρησης, είναι χρήσιμη, κυρίως όσον αφορά θέματα πρόληψης, και σταδιακά θα απλουστεύσει ακόμη περισσότερο την επικοινωνία μεταξύ των δύο φύλων. Ασφαλώς η γνώση αυτή από μόνη της δε συνεπάγεται και βελτίωση στις σχέσεις ανδρών και γυναικών. Η σχέση είναι κάτι βαθύτερο και ατομικότερο, είναι ένα κομμάτι από τον εαυτό του καθενός από τους συμβαλλόμενους.